

ज्योतिर्मया

Online Journal of Literature....

साहित्याचे विद्यापीठ

□ पुणे □ वर्ष २३ □ अंक १०३ वा □ भारतीय सौर दिनांक १२ ज्येष्ठ शके १९४८, मंगळवार दि.०२ जून २०२६ □ पाने ४ □ मूल्य : निशुल्क (खासगी वितरणसाठी)

विशेष लेख...

सुवर्णयुगातील एक सूर हरवला;
भावपूर्ण आदरांजली!

- प्रा डॉ सुधीर अग्रवाल

ज्योतिर्मय साहित्य

भारतीय संगीत सृष्टीला आपल्या मखमली आणि भावस्पर्शी आवाजाने समृद्ध करणाऱ्या ज्येष्ठ पार्श्वगायिका सुमन कल्याणपूर यांनी वयाच्या ८९ व्या वर्षी ३१ मे रोजी मुंबईतील राहत्या घरी अखेरचा निरोप घेतला. त्यांच्या जाण्याने एका सुवर्णकाळाचा आणि युगाचा अंत झाला आहे.

ज्येष्ठ पार्श्वगायिका सुमन कल्याणपूर यांच्या निधनाने (मे २०२६) भारतीय संगीतसृष्टीची मोठी हानी झाली आहे. त्यांच्या निधनामुळे संगीत जगतात सुरांची स्वरांजली हरवली असून, एका सुवर्णयुगाचा अस्त झाला आहे. त्यांची अजरामर गाणी आणि भावपूर्ण गायकी सदैव रसिकांच्या स्मरणता राहिल.

सुमन कल्याणपूर (२८ जानेवारी १९३७ - मे २०२६) यांचा गायन प्रवास हा भारतीय संगीतसृष्टीतील एक अत्यंत सुमधुर आणि तितकाच संघर्षमय काळ मानला जातो.

२८ जानेवारी १९३७ रोजी ढाका (तेव्हाच्या अविभाजित भारतात) जन्मलेल्या सुमन कल्याणपूर (माहेरच्या सुमन हेम्माडी) यांचे कुटुंब १९४३ मध्ये मुंबईत स्थायिक झाले. सुरवातीला त्यांनी 'सर जे. जे. स्कूल ऑफ आर्ट' मधून चित्रकलेचे शिक्षण घेतले मात्र, संगीतावरील प्रेमाने त्यांनी पंडित केशवराव भोले, उस्ताद खान अब्दुल रहमान खान आणि मास्टर नवरंग यांच्याकडे शास्त्रीय संगीताचे धडे गिरवले.

त्यांचा अधिकृत गायन प्रवास १९५४ मध्ये सुरू झाला. त्यांनी 'सुमन हेमाडी' या नावाने सुरवातीला आकाशवाणीवर गाणी गायली. त्यानंतर त्यांना पहिल्यांदा एका मराठी चित्रपटात गाण्याची संधी मिळाली आणि पुढे 'दरवाजा' या चित्रपटाद्वारे त्यांनी हिंदी चित्रपटसृष्टीत पार्श्वगायिका म्हणून पदार्पण केले.

सुमन कल्याणपूर यांचा आवाज गानकोकिला लता मंगेशकर यांच्याशी खूप मिळताजुळता होता या साधर्म्यामुळे त्यांना अनेकदा लोकांचा मोठा पाठिंबा मिळाला, पण काही वेळा यामुळे त्यांना स्वतंत्र ओळख निर्माण करण्यासाठी संघर्षही करावा लागला. असे असले तरी, त्यांनी स्वतःचे वेगळे स्थान निर्माण केले.

१९६० च्या दशकात लता मंगेशकर आणि महंमद रफी यांच्यात मानधनावरून काही मतभेद निर्माण झाले होते. या काळात सुमन कल्याणपूर यांनी महंमद रफी यांच्यासोबत १४० हून अधिक युगल गीते गायली आणि ती प्रचंड गाजली त्यांची काही अजरामर गाण्यांमध्ये

आजकल तेरे मेरे प्यार के चर्चे (ब्रह्मचारी)ना ना करते प्यार (जब प्यार किसी से होता है)तुम अगर आ सको तो (सगाई)ना तुम हमें जानो (बात एक रात की)

सुमन कल्याणपूर यांनी केवळ हिंदी किंवा मराठीतच नाही, तर गुजराती, बंगाली, आसामी, भोजपुरी आणि पंजाबी अशा अनेक भाषांमध्ये ८०० हून अधिक गाणी गायली चित्रपट गीतांव्यतिरिक्त त्यांनी भावगीते, भजने आणि अभंगही गायले.

२००९ मध्येमहाराष्ट्र शासनाचा 'लता मंगेशकर पुरस्कार' २०२३ मध्ये भारत सरकारचा मानाचा 'पद्मभूषण' पुरस्कारत्यांचा हा यशस्वी सांगीतिक प्रवास भारतीय संगीतसृष्टीच्या इतिहासात सदैव सुवर्ण अक्षरांनी लिहिला जाईल. संगीत विश्वातील या महान स्वराला भावपूर्ण आदरांजली!

खासगी धाब्यांवर एसटी गाड्या थांबवल्यास कारवाई अटळ!

परिवहनमंत्री प्रताप सरनाईक यांचे रत्नागिरी दौऱ्यात स्पष्ट संकेत

ज्योतिर्मय साहित्य
रत्नागिरी : राज्य परिवहन महामंडळाच्या (एसटी) बस सेवा अधिक प्रवासीकेंद्रित आणि पारदर्शक करण्यासाठी परिवहनमंत्री प्रताप सरनाईक यांनी महत्त्वपूर्ण पाऊल उचलले आहे. रत्नागिरी दौऱ्यादरम्यान त्यांनी एसटी स्थानकांची पाहणी करत अधिकारी, कर्मचारी आणि प्रवाशांशी संवाद साधला.

यावेळी खासगी धाबे, हॉटेल्स किंवा व्यावसायिक ठिकाणांवर एसटी गाड्या विनाकारण थांबविणाऱ्या चालक-वाहकांवर कठोर कारवाई करण्यात येणार असल्याचे संकेत त्यांनी दिले.

प्रवाशांच्या तक्रारीची गंभीर दखल अनेक प्रवाशांकडून एसटी बस नियोजित थांब्यांऐवजी खासगी धाब्यांवर थांबवल्या जात असल्याच्या तक्रारी प्राप्त होत आहेत. यामुळे प्रवाशांचा वेळ वाया जातो तसेच अनावश्यक गैरसोयींना सामोरे जावे लागते. या पार्श्वभूमीवर सरनाईक यांनी संबंधित अधिकाऱ्यांना अशा प्रकारांना आळा घालण्याचे निर्देश दिले.

एसटी सेवा प्रवाशांसाठी, कोणाच्याही फायद्यासाठी नाही
परिवहनमंत्र्यांनी स्पष्ट केले की, एसटी महामंडळ हे सर्वसामान्य जनतेचे वाहतूक साधन आहे. त्यामुळे गाड्या केवळ अधिकृत आणि नियोजित थांब्यांवरच थांबवल्या पाहिजेत. नियमांचे उल्लंघन करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांवर शिस्तभंगाची कारवाई करण्यात येईल.
स्थानकांची पाहणी, सुविधांचा आढावा रत्नागिरीतील दौऱ्यात त्यांनी बसस्थानकातील स्वच्छता, प्रवासी सुविधा, कॅटीन व्यवस्था, तिकीट सेवा आणि सुरक्षा व्यवस्थेची पाहणी केली. प्रवाशांना अधिक दर्जेदार सेवा देण्यासाठी आवश्यक त्या सुधारणा करण्याच्या सूचना अधिकाऱ्यांना देण्यात आल्या.

प्रवाशांच्या हिताला सर्वोच्च प्राधान्य एसटीची प्रतिमा उंचावण्यासाठी आणि प्रवाशांचा विश्वास अधिक दृढ करण्यासाठी प्रशासन कटिबद्ध असल्याचेही त्यांनी यावेळी नमूद केले.

खासगी धाब्यांवर एसटी गाड्या थांबवणाऱ्या कर्मचाऱ्यांवर कडक कारवाईचे संकेत
परिवहनमंत्री प्रताप सरनाईक यांचे संकेत

“खासगी धाब्यांवर एसटी गाड्या थांबवून प्रवाशांची गैरसोय करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांवर कठोर कारवाई केली जाईल. प्रवाशांच्या हिताला प्राधान्य देणे ही आमची जबाबदारी.
- प्रताप सरनाईक, परिवहनमंत्री

कारवाईचे संकेत

खासगी धाब्यांवर एसटी गाड्या थांबवणे बंद करले जाईल.	नियमांचे उल्लंघन करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांवर कठोर शिस्तभंगाची कारवाई.	प्रवाशांच्या तक्रारींवर त्वरित दखल घेऊन कारवाई केली जाईल.	प्रवाशांच्या सोयीसाठी एसटी सेवा अधिक सुरळीत करण्याचा प्रशासनाचा मानस.
--	--	---	---

परिवहनमंत्र्यांनी घेतला आढावा
परिवहनमंत्री प्रताप सरनाईक यांनी कोकण विभागातील एसटी सेवांचा आढावा घेतला. प्रवाशांच्या तक्रारी आणि समस्या जाणून घेण्यासाठी उपस्थित असणाऱ्या कर्मचाऱ्यांचे अधिकाऱ्यांना निर्देश दिले.

एसटी ही जनतेची सेवा आहे, कोणत्याही खासगी स्वार्थासाठी नव्हे!
प्रवाशांचा विश्वास जिंकणे हीच खरी प्रगती!!

‘सुमन शैली’

ज्योतिर्मय साहित्य

काल एक वाईट बातमी कानावर पडली. आणि आपल्या जवळचे काही हरपले आहे असेच वाटले. आणि पूर्वी केलेले लेखन आठवले. व आवडत्या गायिकेची आठवण म्हणून तो लेख पाठवत आहे. आज सकाळी सकाळी माझ्या आवडत्या गायिकेचे गोड गाणे ऐकले. “कृष्ण गाथा” तिचा त्या सर्वांथाने मोठ्या आहेतच. तरीही ऐकरी उल्लेख जास्त जवळचा वाटतो. आणि आवाज अजूनही तसाच आहे. गोड व आर्त स्वर मनाला फार भिडतो. आणि ही काही दिवसा पूर्वी फेसबुक वर लिहिलेली पोस्ट आठवली.

“सुमनशैली”
सुमन कल्याणपूर जन्म (२८ जानेवारी १९३७)
पद्मभूषण सुमन कल्याणपूर असं आज लिहिताना सुद्धा खूप छान वाटतंय. दोन वर्षांपूर्वी भारत सरकारने पद्म पुरस्कारांची घोषणा केली. त्यात सुमनताईंचं नाव बघून खूपच आनंद झाला. खरं म्हणजे खूप आधीच हा पुरस्कार त्यांना द्यायला पाहिजे होता. पण ठीक आहे, “देरसे आये दुरुस्त आये” अशी माझी भावना आहे.

सुमन कल्याणपूर नुसते नाव जरी उच्चारले तरी निर्मळ, शांत, सोज्वळ, सात्विक चेहरा आणि तेवढाच मधुर आवाज आठवतो.

केशवराव भोळे यांच्याकडून त्यांनी होस म्हणून संगीताचे शिक्षण घ्यायला सुरवात केली. पण त्यात त्यांची वाढणारी आवड बघून त्यांनी उस्ताद खान अब्दुल रहमान आणि गुरुजी नवरंग यांच्या कडून व्यावसायिक शिक्षण घ्यायला सुरवात

केली. त्यांना चित्रकलेचे उत्तम ज्ञान होते म्हणून मुंबईतील अत्यंत प्रतिष्ठित जे. जे. स्कूल ऑफ आर्ट्स मध्ये प्रवेश घेतला व पुढे चित्रकलेचे शिक्षण घेतले.

त्यांचे लग्न रामानंद कल्याणपूर यांच्याशी झाले व सुमन हेमाडीच्या त्या सुमन कल्याणपूर झाल्या.
भारतीय चित्रपटसृष्टी पार्श्वगायनाच्या क्षेत्रात त्यांचे नाव अत्यंत आदराने घेतले जाते आपल्या सुमधुर गायिकेने रसिकांच्या मनांवर त्यांनी अधिराज्य गाजविले. चित्रपट संगीताच्या सुवर्ण काळातील

राजस्थानी, बंगाली, उरीया, तसेच पंजाबी भाषेत गाणी गायली आहेत. त्यांनी गायिलेल्या मराठी भावगीतांची मोहिनी आजही मनांवर कायम आहे. “सहज तुला गुपित

एक” व “रात्र आहे पौर्णिमेची” अशी गाणी ऐकली की, अशी भावगीते ऐकली की आपण त्या काळात जाऊन एखादी तरुणी बघू लागतो.

“हले हा नंदाघरी पाळणा” अशी गाणी ऐकली की पाळणा म्हणणारी आई समोर येते.

“पिवळी पिवळी हळद लागली” ऐकले की लग्नातील नववधू समोर येते.

प्रत्येक गाण्यातील शब्दांचे भाव ओळखून गायिलेली गाणी फारच मनात खोलवर घर करतात. असे वाटते आपल्याच भावना व्यक्त होत आहेत. त्यांची सुमन गाणी ऐकतच आमची पिढी त्या गाण्यांबरोबर वाढली आहे.

“कृष्ण गाथा एक गाणे” हे मीरेचे व “क्षणी या दुर्भंगुनिया घेई कुशीत” हे सीतेचे गाणे ऐकताना मीरा व सीता यांचे आर्तभाव जाणवतात.

हिंदी चित्रपट सृष्टीमध्ये उराविक गायिकांची मत्केदारी असलेल्या काळात स्वतःची ओळख पटवून देण्याचे अत्यंत अवघड काम त्यांच्या स्वरांनी केले. चाकोरीबाहेर जाऊन त्यांच्या स्वरांवर विश्वास ठेऊन संगीतकारांनी त्यांच्या कडून गाणी गाऊन घेतली व ती यशस्वी करून दाखवली आहेत.

लता मंगेशकरांच्या व सुमन कल्याणपूर यांच्या आवाजांमध्ये विलक्षण साम्य असल्यामुळे ऐकणाऱ्या लोकांची गफलत होत असे. आणि आजही होत आहे. पण त्यांचे नाव देखील मोठेच आहे.

संगीतकार शंकर जयकिशन, रोशन, मदन मोहन, एस.डी. बर्मन, हेमंत कुमार, चित्रगुप्त, नौशाद, एस

एन त्रिपाठी, गुलाम मोहम्मद, कल्याणजी आनंदजी आणि लक्ष्मीकांत-प्यारेलाल अशा मोठ्या संगीतकारांबरोबर काम करून त्यांनी स्वतःला सिद्ध करून दाखवले आहे. त्यांची हिंदी चित्रपटातल्या गाण्यांची यादी बरीच मोठी म्हणजे ८०० हून जास्त गाणी आहेत.

१९५४ पासून तीन दशक सुमन कल्याणपूर यांनी पार्श्वगायन केले आहे. आपल्या स्निग्ध, नितळ गळ्यांन व शांत, मधुर शैलीने गायिलेले कोणतेही गाणे ऐकताना आपण ट्रान्स मध्ये जातो. व ते गाणे जगू लागतो. आवाजातील तरलपणा व माधुर्य तार सप्तकात सुद्धा तीक्ष्ण किंवा कर्कश वाटत नाही.

मराठी मध्ये तर एकाहून एक अप्रतिम गाणी त्यांनी गायली आहेत. त्या मध्ये भक्ती गीत, भाव गीत, सिने गीत या सर्व प्रकारांचा समावेश आहे.

त्यांचा ८१ वर्ष पूर्ण झाल्याच्या निमित्ताने पुण्यातील गणेश कलाक्रीडा येथे मुलाखतीचा कार्यक्रम झाला होता. मुलाखत घेणाऱ्या मंगला खाडिलकर यांनी त्यांचा प्रवास अलगद उलगावून दाखवत त्या त्या काळातील गाणी गाऊन घेतली. त्यात एक जाणवले त्यांच्या चेहेऱ्या वरील समाधान व गोडवा पूर्वी पेशा अधिकच गहिरा झाला आहे. तोच तसाच मधूर शांत आवाज, त्यांची हसरी मुद्रा आणि मनावर कायम जादू करणारी तिच “सुमनशैली !” त्यांना असेच शांत, समाधानी आयुष्य लाभो. काल त्यांना गोड गाणी ऐकण्यासाठी देवाने बोलवून घेतले. परंतु हे अजूनही खरे वाटत नाही. आणि मृत्यू दिनांक लिहावी असे वाटत नाही.

कोणतीही जाहिरात फक्त 100 रुपयात*

ज्योतिर्मय मध्ये जाहिरात द्या आणि आपला व्यवसाय लाखों लोकांपर्यंत पोहोचवा.

📅 दररोज 70000 + सुजाण वाचक. 📈 फक्त दर्जेदार साहित्यावर चालणारे महाराष्ट्रातील अग्रगण्य मराठी E दैनिक. 📰 नवोदित साहित्यिकांचे हक्काचे व्यासपीठ

📌 सर्वसमावेशक साहित्याचा खजिना 📄 गूगलवर पेपर वाचण्यासाठी निशुल्क

📌 कोणीही नवोदित साहित्यिक 500 रु. भरून वर्षभर सहभागी होऊ शकतो.

📌 संपर्क : 7743918559 (for Calling, whatsapp, online payment)

(*नियम लागू)

Paper link : www.jyotirmaysahitya.com

जात्यावरच्या
ओव्या.....

काय सांगू महती
पंगतीला लेकर
पानावर पक्वान
आले ऐकू ठेकर ॥६७१॥

काय सांगू महती
वरण घरच्या दाळीच
दह्या लावते विरजण
पिठ मळते पोळीच ॥६७२॥

©® सौ. मनोरमा बोराडे
छत्रपती संभाजी नगर
मो. 70207 33758

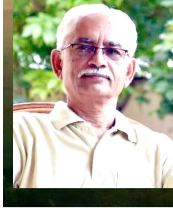
मनोपनिषद अर्थात मनाचे
श्लोक-भाग ३६

ज्योतिर्मय साहित्य

परंतु परमेश्वराची अशी कृपा होण्याआधी तो आपली परीक्षा पाहतो. ही परीक्षा पाहण्यामागे आपल्या भक्ताला मानसिक दृष्ट्या खंबीर करावे, आपल्या कृपेसाठी पात्र करावे अशीच सध्या भगवंताची इच्छा असते. आई आपल्या मुलाला चालायला शिकवते. पण कधी कधी त्याचे धरलेले बोट सोडून देते. एखादेवेळी तो पडेल हे तिला माहिती असते. परंतु त्याला स्वतःला चालता यावे, तो स्वावलंबी व्हावा म्हणून ती हे करत असते. अनेक संतांनी सुद्धा आपल्या अनुयायांना अनुग्रह देण्यापूर्वी त्यांची परीक्षा पाहिली आहे. आपल्या कृपेसाठी आपला शिष्य पात्र आहे की नाही याची खात्री झाल्यानंतरच गुरु त्याच्यावर कृपा करतात. प्रत्यक्ष जीवनात सुद्धा यशस्वी होण्यासाठी आपल्याला नाना प्रकारच्या परीक्षा उत्तीर्ण व्हाव्या लागतात. पण ज्याला पुढे जायचे आहे तो अशा प्रकारच्या परीक्षांना, संकटांना न डगमगता सामोरा जातो. तसेच भगवंताच्या एकनिष्ठ भक्ताचे आहे. "देह जावो अथवा राहो, पांडुरंगी दृढ भावो" अशी त्याची वृत्ती असते. खरा भक्त संकटप्रसंगी डगमगत नाही. परमेश्वरावरील त्याची श्रद्धा अविचल असते. परमेश्वराचा भक्त असलेल्या छोट्या प्रल्हादावर अनंत संकटे येतात. परंतु तरीदखील परमेश्वरावरील त्याची श्रद्धा ढळत नाही. मागील श्लोकात समर्थ आपल्याला जी अनन्यभक्ती सांगतात ती हीच !

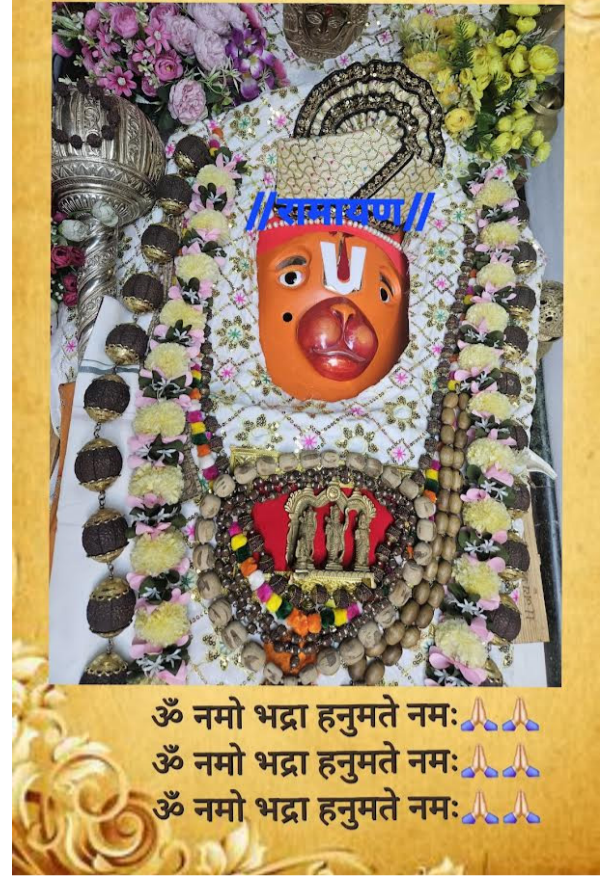
उगवतीचे रंग

विश्वास देशपांडे
चाळीसगाव
मो. ९४०३७४९३९२

अशी आपली त्याच्यावर संपूर्ण निष्ठा असली आणि त्याने घेतलेल्या परीक्षेत एकदा का आपण उत्तीर्ण झालो की मग त्याच्या कृपेचे जणू भांडारच खुले होते ! अनंत हस्ते कमलावराने देता किती घेशील दो कराने अशी भक्ताची अवस्था होते. सुख, समाधान, आनंद आणि कैवल्य म्हणजे मोक्षमार्गाचा दाता असलेला परमेश्वर आपल्याला या सर्व गोष्टी सहजच प्रदान करतो. स्वसंवाद १) "परमेश्वर अंतर्दामी आहे" हे मी जाणतो पण माझ्या दैनंदिन जीवनात मला त्याची प्रत्यक्ष जाणीव होते का ? २) आईने बोट सोडले तरी ती दूर नसते. माझ्या संकटकाळात परमेश्वराबद्दल अशी भावना माझी असते का ? ३) परमेश्वर परीक्षा पाहतो हे मान्य आहे. माझ्या आयुष्यातील समस्यांकडे मी त्या दृष्टीने पाहतो का ? ४) "अनंत हस्ते" देणारा भगवंत आहे. मग मी त्याच्याकडे क्षुल्लक गोष्टींचीच मागणी करत राहतो का ?

(क्रमशः)

ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः
ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः
ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः

॥ संजय उवाच... ॥

@संजय काव्या पुणे 7743918559

फसवणूक

आपल्याला वाटते आपण कोणालातरी फसवले पण फसवणूक आपण स्वतःचीच करीत असतो हे काही काळ उलटल्यावर समजते पण तेंव्हा वेळ निघून गेलेली असते. म्हणून कधीही कोणाची (स्वतःची) फसवणूक करू नये.

श्री ब्रह्मचैतन्य
गोंदवलेकर महाराज

ज्योतिर्मय साहित्य

अखंड रामसेवा ज्याला लाभली । धन्य धन्य त्याची माउली ॥ स्वार्थरहित रामसेवा । याहून दुजा लाभ न जीवा ॥ वाचने भगवंताचे नाव । कायेने भगवंतसेवा । चित्ती भगवंताचे ध्यान । आपण रहावे रामार्पण । याहून अन्य सेवा । कोणतीही नाही जाण ॥ जे जे दिसते ते ते नासते । हा बोध घेऊनि चित्ती । सज्जन लोक जगी वर्तती । तैसे तुम्ही आता वागा

अखंड समाधानाचा मार्ग : नामस्मरण: वृद्धांना उपदेश

जगात ॥ मुलां-बाळांस सांभाळून राहावे । प्रपंचात उदास न व्हावे ॥ प्रपंचाची उपाधि । आता मनात न आणावी ॥ उपाधिवेगळे झाला । ऐसे ऐकू घावे मला ॥ उपाधीत राहिला । परि चित्ताला न वास दिला । ऐसे ठेवा मनी । राम आणावा ध्यानीं । आता यापरतें हित । नाही दुसरे जगांत । हा माझा बोल । न मानावा फोल ॥ आता रामा तुझा झालो । कर्तेपणातून मुक्त झालों । ऐसे आणावे मनांत । शक्य तितके राहावे नामात । याहून दुसरे न आणावे मनांत ॥ लौकिकांतील मानापमान । यांचे सोडावे उदक । ध्यानीं आणावा रघुनंदन एक ॥ बायको-मुलांबाळांत राहावे । चित्त रामाकडे ठेवावे । होईल तेवढे नाम घ्यावे ॥ अंतरी परमात्मा त्यास । ठेवून साक्ष भावे भजावे रघुनाथास । न सोडावा मनाचा धीर । मागे आहे रघुवीर ॥

वृत्ति राखावी रामापाशी । दुजी उठू न घावी त्यापरती ॥ आजवर जें घडलें । ते प्रापंचिक, पारमार्थिक असो भले । तें रामकृपेने झाले । हे ठेवावे चित्तीं । आता न सोडावा रघुपति ॥ वयोमानानें शरीर होतें क्षीण । वागणें आहे फार जपून ॥ देह आळशी न ठेवावा हे जरी खरे । तरी त्याची परिस्थिति ओळखून राहणे हे बरे ॥ आता आपण झालो शरीराचे अधीन । हे वयोमानानें दृश्य भासत । तरी भाव ठेवा रामापाशीं । ज्याला क्षीणता कधीं आली नाही ॥ चित्तीं राखावे समाधान । आनंदानें संसार करावा जाण ॥ समाधानाचें करावे जतन । ते नसावें कशावर अवलंबून ॥ लाभहानींत न गुंतवता मन । राखता येईल समाधान ॥ समाधानाला अडवणूक जाण । माझा मीच आपण ॥ देहाचे भोग ठेवावे देहाचे मार्थीं । समाधानांत राखावी वृत्ति ॥ सर्व कर्ता राम हा भरवसा ठेवावा ठाम । मग काळजीचे उरलें नाही काम । हे सर्व जुळतें म्हणतां राम राम ॥ तरी सर्वांनीं घ्यावे रामनाम । व्हावें परमात्म्याचे आपण । कृपा करील रघुवीर ॥

माणणे तुम्हा एकच पाही । नामावाचून दूर कधीं न राही ॥

॥ अध्यात्म ॥

मधुकर बोरीकर,
पुणे

बुद्धी योग

पुढे..... ज्या वेळेस मन एकाग्र होते व ते प्राणात, प्राण आणि अहंकार हे बुद्धीत समाविष्ट होतात, आणि बुद्धी विषयाकडे न वळता आत्म्याकडे वळते त्यावेळेस पंचप्राणा सहित असलेला हा अग्नीरूप प्राण सुशुमनेतून वर सरकताना प्रचंड तापतो या तापात कर्माची बीजे जळून जातात व विकारांचे मळभ नष्ट झाले की आत्म प्रभेचा प्रकाश बुद्धीत पडतो. त्यालाच ज्ञान म्हणतात. त्यालाच आत्मज्ञान असेही म्हणतात. त्यालाच ब्रह्म साक्षात्कार असेही म्हणतात. सद्गुरु कृपेशिवाय ब्रह्मसाक्षात्कार घडत नाही. ज्यावेळेस रज आणि तम हे गुण मन बुद्धी रक्त यातून संपूर्ण नष्ट होतात व सत्वगुणही शुद्ध सत्व बनते त्यावेळेस राग द्वेष अस्मिता अभिनीवेश हे चार क्लेश संपूर्ण नष्ट होतात. आणि त्या ऐवजी बुद्धीत यश, श्री, ज्ञान वैराग्य हे चार भग उत्पन्न होतात. हे गुण उत्पन्न झाले की अशा महात्म्याला आपण भगवान म्हणतो. जेव्हा बुद्धी ही आत्म्याला जोडल्या जाते त्यालाच बुद्धी योग असे म्हणतात. ही आत्मयुक्त बुद्धी ही, चित्त स्थिर करणारी व नैष्कर्म्य उत्पन्न करणारी असते. या बुद्धीत विषय भोगापासून मिळणाऱ्या सुखाचा तर नाश होत नाही, पण मोक्ष शिलकीत राहतो. श्री गुरुकृपेने बुद्धी शक्ती आत्मयुक्त होते अशा बुद्धीलाच सुबुद्धी किंवा सद्बुद्धी म्हणतात. जी बुद्धी विषय व्यक्ती व वस्तू या भौतिक गोष्टीकडे वळलेली असते अशा बुद्धीला दुर्बुद्धी किंवा कुबुद्धी म्हणतात. सद्बुद्धीत युक्त असताना जी कर्म हातून घडतात, त्याचे पाप, पुण्य लागत नाही. पण दुर्बुद्धी किंवा कुबुद्धी असताना कोणतेही कर्म करा, त्याचे पाप-पुण्य लागणारच. क्रमशः.....

आरोग्य संजीवनी

नैसर्गिकरित्या यकृताचे आरोग्य सुधारण्याचे सात मार्ग

ज्योतिर्मय साहित्य

यकृत हा शरीराचा एक आवश्यक अवयव आहे, जो शरीरातील अनेक कार्यासाठी जबाबदार आहे. पित्तस तयार करणे, रक्त शुद्ध करणे, चांगले पचन आणि जीवनसत्त्वे साठवण्यापर्यंत हा अवयव मल्टीटास्कर आहे. यकृताचे महत्त्व जाणून, ते त्याच्या क्षमतेनुसार सर्वोत्तम कामगिरी करत आहे याची खात्री करणे आवश्यक आहे. यकृताचे आरोग्य राखण्यासाठी आहाराची भूमिका महत्त्वाची असते. शरीरातील विषारी पदार्थ काढून टाकण्यासाठी निरोगी जीवनशैली आणि यकृत-स्वच्छ आहाराचा अवलंब करणे ही आजारांपासून दूर राहण्याची उत्तम रणनीती आहे. नैसर्गिकरित्या यकृताचे आरोग्य सुधारण्याचे ७ मार्ग :-

लिंबाचा रस टाकून ते पाणी पिऊन दिवसाची सुरुवात करा. २. दररोज किमान ६-८ ग्लास पाणी प्या. आणि, शिवाय, २-३ ग्लास गरम पाणीदेखील प्या. या पाण्याच्या सेवनाने यकृत आणि किडनी तर स्वच्छ होतीलच पण वजन कमी करण्यासाठी मदत होईल. ३. ताज्या भाज्यांचे रस तुमच्या यकृतासाठी चमत्कार करू शकतात. एक ग्लास गाजर, बीटरूट आणि पालकाचा ज्यूस प्या किंवा तुम्ही एक ग्लास व्हीटग्रास ज्यूस देखील घेऊ शकता, हे दोन्ही यकृत

समावेश असावा. याचे कारण असे आहे की यामध्ये भरपूर एन्झाइम असतात, जे पचनास मदत करतात आणि यकृतात जमा झालेले घातक पदार्थ काढून टाकतात. ५. यकृताचे आरोग्य राखण्यासाठी साखर आणि मैदा टाळा. दोन्ही घटक यकृताला घातक आहेत. ज्यामुळे बॅक्टेरियांची वाढ होते. ६. मूग, मटकी, काळे चणे, हिरवे चणे आणि अंकुरलेले गहू यांसारख्या अंकुरलेल्या कडधान्यांचे सेवन करा कारण ते यकृताच्या शुद्धीकरणेचे गुणधर्म वाढवतात. ७. दूध, मटण, चिकनची त्वचा, प्रक्रिया केलेले आणि तळलेले पदार्थ यामध्ये असलेले सॅच्युरेटेड फॅट्स टाळा. याचे नियमितपणे आणि मोठ्या प्रमाणात सेवन केल्यास चर्बी तुमच्या यकृतावर वाईट परिणाम होतो. ***

संकलन -
डॉ. प्रमोद ढेरे (निसर्ग उपचार तज्ञ)
पिंपरी-चिंचवड, पुणे.
आरोग्यविषयक व्याख्याते व लेखक
संपर्क - ९२ ७९ ६६९ ६६९

शुद्ध करण्यासाठी महत्त्वाचे आहेत. ४. आरोग्य तज्ज्ञांच्या मते, तुमच्या आहारात किमान ४०% फळे आणि भाज्यांचा

प्रभातपुष्प
षटकोळी माझी
संध्याराणी जयहिंद कोल्हे (काव्यसंध्या)
कळंब जि. धाराशिव मो. 87885 91371

प्रवासाचे वर्णन
पावसाच्या दिवसात दिसे निसर्ग नव तरुण मन प्रसन्न होते घाट येता प्रवासात हिरवळीची चादर पाहूनी भान माझे हरपते

प्रवासात दिसे छान सृष्टीचे सौंदर्य अनोखे प्रत्येक ठिकाण वेगळे डोंगर, नदी, नाले घनदाट हिरवळ पाहूनी जीवन जगते आगळे

महावीर गोशाळा कॅम्पस वॉर्कर्स क्लबच्या ज्येष्ठ नागरिकांची भेट

ज्योतिर्मय साहित्य
छत्रपती संभाजीनगर : ज्येष्ठ पौर्णिमेच्या पवित्र दिनी सिडको भागात सामाजिक कार्य करणाऱ्या वॉर्कर्स क्लबच्या सदस्यांनी महावीर गोशाळेत भेट देऊन तेथील कार्याची पाहणी केली आणि गोमातांचे दर्शन घेऊन त्यांना हिरवा चाराही खाऊ घातला.

सिडको वापस वॉर्कर्स क्लबचे अध्यक्ष श्री शिवाजीराव रामरुले यांच्या नेतृत्वाखाली सदस्यांनी मामाजी बोरा यांच्या निमंत्रणावरून गोशाळेत भेट दिली आणि सेवा कार्याची पाहणी केली व त्यांना आदरपूर्वक प्रोत्साहन देण्याचा प्रयत्न केला.

याप्रसंगी अध्यक्ष शिवाजीराव रामरुले यांच्या बरोबरच वॉर्कर्स क्लबचे ज्येष्ठ कार्यकर्ते श्री अनंत पवार, श्री नानासाहेब जाधव तसेच ज्येष्ठ विचारवंत माजी कुलगुरू डॉक्टर तसेच जवाहरलाल नेहरू महाविद्यालयाचे निवृत्त ग्रंथपाल श्री पाटील यांनी गोमातांचे दर्शन घेतले याप्रसंगी सिडको वॉर्कर्स क्लबचे सदस्य डॉक्टर शिवाजीराव धनवले श्री इंगळे, श्री देठे तसेच पिंपळे आणि वॉर्कर्स क्लबच्या चित्ररुग्णे

उपाध्यक्ष श्री राऊत प्रा. डॉ. रामोजी साळवे, बाळे गुरुजी, विजय जोग तसेच जयराज कुटे इत्यादी उपस्थित होते श्री मामाजी बोरा यांनी सर्वांचे मनःपूर्वक स्वागत केले शेवटी श्री अनंत पवार यांनी सर्वांचे आभार मानले.

छत्रपती संभाजीनगर पोलीस प्रशासनाच्या वतीने मोठी कारवाई करून कत्तल खान्यात नेण्यासाठी आणि सणानिमित्त काही घरात लपवून ठेवलेल्या १६१ पेक्षा जास्त गाई व गोवंश मुक्त करण्यात आले.

संभाजीनगर जिल्ह्यात ५०० पेक्षा जास्त गोशाळा असतांना त्यांना कुणीही गोवंश सांभाळण्यासाठी तयार नव्हते.

मा प्रशासनाचे आवाहना नंतर, महावीर गोशाळेत ही जवाबदारी स्वीकारली, आज मितिस ८०० पेक्षा जास्त गोवंश येथे आहेत.

गोशाळेची परिस्थिती विचारात घेऊन समाजातील १५० पेक्षा जास्त मान्यवर व्यक्तींनी प्रत्येकी रु. ११,०००/ अक्षरी अकरा हजार, तर १६ पेक्षा जास्त मान्यवर यांनी रु. १,००,०००/ अक्षरी एक लाख व त्यापेक्षा जास्तीची देणगी, रोख तथा ऑनलाईन दिली

वृक्षवल्ली आम्हा सोयरी वनचरे पक्षीही सुखे आळवितो

ज्योतिर्मय साहित्य
तुकाराम महाराजांची ही उक्ती आजही साऱ्या जगावरी प्रसिद्ध आहे. तुकाराम महाराजांनी साऱ्या जगाला हा सुंदर संदेश बहाल केला आहे. झाडे आपणांस ऑक्सिजन देतात. म्हणजे आपल्याला मोफत सुंदर जीवन जगण्यासाठी श्वास देतात. झाडे आणि माणूस यांचा संबंध अनादी काळापासून चालत आलेला आहे. निसर्गाचा आणि माणसाचा हा जो एक सुंदर व अतूट ऋणानुबंध जोडला गेला आहे तो तुकाराम महाराजांच्या उक्तीला सदैव जागी ठेवणारा आहे.

ऑक्सिजन हा श्वासरूपी वायू ज्याच्याशिवाय माणूस मिनिटापेक्षा जास्त वेळ जिवंत राहू शकत नाही. इतका उपयोगी व मौल्यवान. मोठमोठी वृक्ष ही निसर्गाच्या संदूकातील अमूल्य ठेवा होय. वृक्ष, झाडे आपल्याला सावली, ऑक्सिजन, फळे, फुले देतात. जन्मलेल्या इवल्याश्या निष्पाप पक्ष्यांच्या पिल्लांपासून ते माणसापर्यंत वृक्ष, झाडे आपणा सर्वांनाच कुठलाही, कसलाही भेदभाव न करता सावली प्रदान करतात. रखरखत्या उन्हापासून सावलीचा थंड आसरा मिळविण्यासाठी पशुपत्नी,

माणूस वृक्ष सावलीचा आसरा घेत असतात. विविध प्रकारची झाडे, मोठमोठी वृक्ष आपल्याला अन्नधान्य, फळे, फुले, पिके,

भाज्या, औषधी वनस्पती ई. देत असतात. ज्यामुळे मनुष्य जीवन सुकर तर होतेच पण वृक्षांचे आपल्यावर ऋण होतात. आपण ज्या परिसरात राहतो त्या परिसराच्या सभोवताली अवतीभवती असलेली झाडे ही आपल्या जीवनाचा अविभाज्य अंग व घटक आहेत. वृक्ष आपल्याला हे सर्व कांही अगदी निःस्वार्थपणे देतात. आपण मात्र वृक्षतोड करून मोकळा निरभ्र परिसर करतो आहोत. हे निसर्गाच्या हानिसाठी आपण स्वतःहून घडवत असलेली वाईट कृती होय.

वृक्षतोड करणे हा खरी तर गुन्हाच होय. कारण, वृक्ष हे ही सजीवच आहेत. त्यांनाही त्रास होतो. (क्रमशः)

सौ. मनीषा सोब्रेकर/सोनकांबळे देगलूर. 9960028899

देवस्थान इनाम म्हणजे काही रोग नव्हे की, ज्याचे निर्मुलन करावे-नितीन डोळे वि.हिं.प.

ज्योतिर्मय साहित्य
बीड - "महाराष्ट्र देवस्थान इनाम निर्मुलन" नावातच शासनाचा दुष्ट हेतु स्पष्ट दिसतो. "देवस्थान इनाम" काही रोग नाही जसे मलेरिया निर्मुलन, क्षयरोग निर्मुलन किंवा "देवस्थान इनाम" काही कुप्रथा नव्हे जसे "भ्रष्टाचार निर्मुलन" "व्यसन निर्मुलन".

"देवस्थान इनाम" ही प्रथा राजे, महाराजे यांनी धर्मकार्य अखंडीत रहावे. आपली संस्कृती अखंडीत राहावी म्हणून केलेली रचना आहे त्यात छत्रपती शिवराय, होळकर, पेशवे, शिंदे, निझाम, मुगल आदि सर्व धर्मांयांनी केलेली व्यवस्था आहे. एकाधिकार राजेशाही असतांना किंबहुना परकिय इंग्रज असतांनाही त्याचे निर्मुलन केले नाही. आता सरकार धार्मिकतेचा आव आणून काही भुमाफिया, कार्यकर्ते, राजकीय नेत्यांनी अनधिकृत बळकावलेल्या जमीनींचे नामांतर किंवा विक्री व्यवहार सुरळीत व्हावीत म्हणून देवतांचे नांव वगळून देवस्थान इनामांचे निर्मुलन कार्य कुटील हेतुने करित आहे.

देवस्थानचे पुजारी अर्चक यांचे कार्य देवतेची पुजा, स्वच्छता, दैनंदिन सेवा, अन्नदान, धार्मिक शिक्षण, जयंती, पुण्यतिथी, मासिक वार्षिक उत्सव करणे हे आहे ते करतांना इनामी जमीनीची स्वतः कसणे रोज जमीनीवर जावून कष्ट करणे सोयीचे नाही. म्हणून वाट्याने, ठोक्याने किंवा कराराने करणे होत असते. कालांतराने पुजारी, अर्चक संथेने जे कमी असल्याने त्यास कुळ लागले किंवा बळकावले असे प्रकार होतात. ते

सुरळीत करण्याच्या हेतुने व देवस्थानला संपवण्याचा कुटील हेतु शासनाचा आहे.

पुर्वीच्या काही इंग्रजांनी संस्थाने खालसा करून संस्थानिकांचे पुढील वंशज भिकेला लावले ती वेळ देवस्थानावर येणार किंवा शासन आणणार म्हणून या निर्मुलन त्रिर विरोध आणि या कार्याचा निषेध.

देवस्थान इनाम निर्मुलन करतांना फक्त हिंदू धर्मियच केंद्र केले आहे. असे दिसते यात कोठेही चर्च किंवा मस्जिद, दर्गा यांच्या जमिनीचा उल्लेख नाही केवळ हिंदू व्देश जाणवतोय. जे कायदेशीर समानता हे तत्व पायदळी तुडवत आहे.

जे पुजारी वर्षानुवर्षे, पिढ्यान पिढ्या सेवा अर्चना करतात त्यांची निष्ठा कमी व

अधिकाऱ्यांची निष्ठा जास्त कसे ठरणार. अन्य धर्मीय अधिकारी असेल तर तो देवस्थानचा न्याय हेतु लक्षात घेईल का ?

भ्रष्टाचार निर्मुलनाची मागणी असतांना ते न करता शासन देवस्थान इनाम निर्मुलन ची मागणी नसताना ते शासन करित आहे. कोणता असुरी हेतु लपलेला आहे. देवस्थान ही सर्व समाज घटकांना सर्व जातीच्या लोकांना उन्नतीची रचना असतांना त्यावर घाला का ? देवस्थान वगळून शेगांव, अक्कलकोट, शिर्डी, शिंगणापुर, इत्यादी गावची उलाढाल, आर्थिक परिस्थितीची व्यवसायी लोकांची स्थिती कशी असेल हा विचार शासन कर्त्यांनी करावा. तेथील फळे, फुले, विक्रेते दुकानदार, हॉटेल, व्यावसायिक पुजारी वर्ग पिढीजात कार्य करतो आहे.

- १) देवस्थान इनाम जमीन निर्मुलन कायदा रद्द करा.
- २) देवस्थान इनामी जमीनीवरील देवस्थानचा हक्क कायम ठेवा.
- ३) देवस्थान इनामी जमीनीवरील अतिक्रमण काढून ती जमीन देवस्थानला परत द्या.
- ४) देवस्थान जमीनीचा व्यवहार व हस्तांतरण यावर कायदेशीर निर्बंध घाला.
- ५) देवस्थान इनामी जमीन निर्मुलन कायदा मंदीरावर व धर्मसंस्थेवर संविधानीक हक्कांची उल्लंघन करणारा व हिंदू धार्मिक क्षेत्रात हस्तक्षेप करणारा काळा कायदा आहे यांस त्रिर विरोध तो त्वरीत रद्द करा. अशी मागणी विश्व हिंदू परिषदेचे नितीन डोळे, अभय कुलकर्णी, सामाजिक कार्यकर्ते रामनाथजी खोड, डॉ. गणेश ढवळे, गणेश रामदासी राम मंदीर संस्थान गेवराई, लिंग्रस महाराज, अविनाश खिस्ती उमाई देवस्थान उमापुर, दिगांबर महाराज गीरी सिध्देश्वर संस्थान बोरागांव, संजय डोळे दत्त संस्थान राक्षसभुवन, बळीराम महाराज गीरी हनुमंत देवस्थान मालेगांव, भावंत पुराणिक शनेश्वर देवस्थान राक्षसभुवन, सुधिर व्यास नृसिंह देवस्थान राक्षसभुवन, नागेश लिंग्रस गणेश संस्थान राक्षसभुवन, कृष्णा महाराज शिंदे रोकडेश्वर देवस्थान चकलांबा, दिपक सुलाके, नंदकुमार सातभाई उमापुर, अविनाश मुळे कमलेश्वर देवस्थान उमापुर, ह.भ.प. मसाननाथ बाबा चिंतेश्वर संस्थान गेवराई, पवन लाहोटी राम मंदिर संस्थान चकलांबा यांनी केले आहे. याबाबत एक निवेदन निवासी उपजिल्हाधिकार्यांना देण्यात आले आहे.

ऑल सिनियर सिटीझन असोसिएशनचा मासिक मेळावा उत्साहात संपन्न

ज्योतिर्मय साहित्य
पुणे - ज्येष्ठ नागरिक हे आमच्या मातापित्यासमान असून त्यांच्या अडीअडचणी सोडविण्यासाठी नेहमीच प्राधान्य दिले जाईल. उदारवयात एकमेकांशी हितगुज करण्यासाठी त्यांच्या सोयीप्रमाणे परिसरात मनपातर्फे विरंगुळा केंद्र उभारणीसाठी पाठपुरावा केला जाईल असे प्रतिपादन उन्नती सोशल फाउंडेशनचे संस्थापक संजय भिसे यांनी केले. पिंपळे सौदागर येथील ऑल सिनियर सिटीझन असोसिएशनच्या मासिक मेळाव्यात ते बोलत होते. शनिवार दि. ३० रोजी सायंकाळी उन्नती सोशल फाउंडेशनच्या प्रांगणात झालेल्या कार्यक्रमात ते बोलत होते. यावेळी प्रमुख पाहुणे म्हणून चॅलेंजर पब्लिक स्कूलचे संस्थापक संदीप काटे उपस्थित होते. आपल्या भाषणात संदीप काटे यांनी समाजाच्या जडण घडणीमध्ये ज्येष्ठ नागरिकांचे योगदान निश्चित महत्त्वपूर्ण असून प्रभागाच्या विकास प्रकियेत ज्येष्ठकांडे दुर्लक्ष न करता त्यांच्या समस्या सोडविण्यासाठी नेहमीच कटिबद्ध राहू असे प्रतिपादन केले.

यावेळी ज्येष्ठकांडा कलागुणांना वाव देण्यासाठी या मासिक मेळाव्यात मराठी - हिंदी गीतांच्या करावके कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. त्यामध्ये अनिल कुलकर्णी, सुभाष विधाते, रेखा आणि अशोक येळमकर, सुरेखा पाटील, डी. बी. कडते, शशांक लोकस, अविनाश इजारदार, आरती इजारदार, बालाजी काटे, श्यामकांत कोगे, साधना चौधरी आदिंनी आपली गायनाला सादर करण्याचा प्रयत्न केला.

दोन - अडीच तास चाललेल्या या कार्यक्रमात रमेश वाणी यांनी असोसिएशनच्या कार्याची माहिती देऊन पाहुण्यांचा परिचय करून दिला. अध्यक्ष डॉ. सुभाषचंद्र पवार आणि पदाधिकाऱ्यांच्या वतीने संदीप काटे आणि संजय भिसे यांचे स्वागत करण्यात आले. कार्यक्रमाच्या यशस्वितेसाठी शुकुंतला शिंदे, निर्मला कासार, भामिनी महाले, शोभा राजगुरे, विमल मोंडेकर, अनिल कुलकर्णी, अशोक येळमकर, सुभाष पाटील, सुभाष विधाते, दिलीप चौगुले, अनिलकुमार शाह, विवेकानंद लिगाडे आदींनी परिश्रम घेतले.

सांगता येत नाही आणि सहनही होत नाही.....

तुमचे प्रॉब्लेम लपवून ठेवू नका त्यासाठी तज्ज्ञ डॉक्टरांचे मार्गदर्शन घ्या फोनवर आणि घरी बसून औषधी मिळवा.

■ ऑनलाईन औषधोपचार : आता सर्वकाही झाले आहे ऑनलाईन मग आजारपणात पण घरबसल्या औषधोपचार घ्या, कुठेही जाण्याची गरज नाही, वेळ व पैसा वाचवा 100 % खात्रीशीर इलाज,

गुलरोग, शारीरिक थकवा, बऱ्याच गोष्टी कोणालाही सांगण्यास लाज वाटते अशा वेळेस फक्त फोनवर तुम्ही तुमचा आजार सांगू शकता व त्यावर आयुर्वेदिक पद्धतीने हमाखास उपाय केला जाईल. पोस्टाने औषध पाठविल्या जातील, प्रसिद्ध आयुर्वेदाचार्य डॉ. शेख ए एच, 37 वर्षांचा अनुभव, 200 पेक्षा अधिक पुरस्कार प्राप्त, 2 लाखांपेक्षा अधिक विविध लैंगिक समस्याग्रस्त रुग्णांवर यशस्वी उपचार, आतापर्यंत ५ ऑनररी डॉक्टरेटच्या पदव्या देऊन विविध संस्थांनी त्यांना सन्मानित केलेले आहे. त्यांच्या या कार्याची नोंद लंडन बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, ओयासिक बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, एशियन बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, हुज-हु-इन् एशिया रेकॉर्ड्स मध्ये विक्रमी नोंद झालेली आहे. सेक्स विषयक कोणताही प्रॉब्लेम असो फक्त एकदा फोन करा व मार्गदर्शन घ्या. व तुमचे प्रश्न सोडवा.

Dr Shaikh A H - 98606 99906

जेईई परीक्षेचा निकाल जाहीर शुभम कुमार देशात पहिला, आरोही देशपांडे मुलींमधून अव्वल

पुणे : जेईई परीक्षेचा निकाल सोमवारी सकाळी जाहीर करण्यात आला. शुभम कुमारने देशात पहिली रँक मिळवली आहे, तर मुलींमधून आरोही देशपांडेने पहिला क्रमांक पटकावला आहे. इंजिनिअरिंगसाठी घेतली जाणारी देशातील प्रतिष्ठित प्रवेश पूर्व परीक्षा 'जेईई अँडव्हान्स्ड'चा निकाल सोमवारी जाहीर करण्यात आला. या परीक्षेत आयआयटी दिल्ली झोनच्या शुभम कुमारने ३६० पैकी ३३० गुण मिळवून 'कॉमन रँक लिस्ट'मध्ये अव्वल स्थान पटकावले आहे. तर आयआयटी दिल्ली झोनच्याच आरोही देशपांडे ही ७७ व्या ऑल इंडिया रँकसह सर्वात जास्त गुण मिळवणारी विद्यार्थी ठरली आहे.

■ ६६,००० हून अधिक विद्यार्थी पात्र सोमवारी जाहीर झालेल्या 'जेईई एन्व्हेन्स एक्झामिनेशन २०२६'चा निकालात ५६,००० पेक्षा जास्त उमेदवारांनी यश मिळवले आहे. देशातील अत्यंत कठीण परीक्षांपैकी एक मानल्या जाणाऱ्या या प्रवेश परीक्षेत एकूण ५६,८८० उमेदवार उत्तीर्ण झाले, ज्यामध्ये १०,१०७ विद्यार्थीनीचा समावेश आहे. आरोही देशपांडे ७७ व्या ऑल इंडिया रँकसह सर्वात जास्त गुण मिळवले आहेत. तिने ३६० पैकी २८० गुण मिळवले. १७ मे २०२६ रोजी झालेल्या JEE (Advanced) २०२६ चा पेपर १ आणि पेपर २ या दोन्ही पेपरला एकूण १,७९,६९४ उमेदवार उपस्थित होते. कबीर छिल्लरने ३२९ गुणांसह दुसरा, तर जतिन चहरने ३१९ गुणांसह तिसरा क्रमांक परीक्षेत पटकावला आहे. या परीक्षेत राष्ट्रीय पातळीवर पहिला क्रमांक पटकावणारा शुभम कुमार म्हणाला की, "मी गेल्या दोन वर्षांपासून 'जेईई अँडव्हान्स्ड' ची तयारी करत होतो. माझ्या कठोर परिश्रमांमुळे मला चांगली रँक मिळेल अशी आशा मला होती. आता मला 'ऑल इंडिया रँक १' मिळाल्यामुळे मला खूप आनंद झाला आहे", अशी भावना शुभम याने व्यक्ती केली.

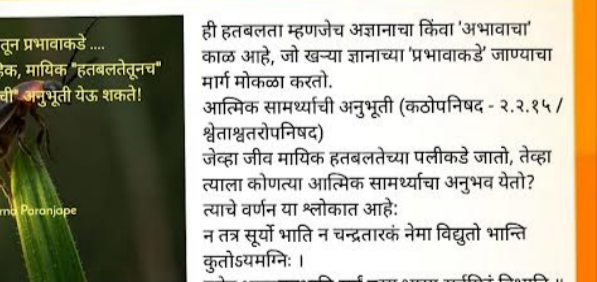
उत्तराखंडमधील एक निसर्गरम्य प्रवास भाग - 5

पुढे..... जंगल नैसर्गिक आणि स्वच्छ राहण्यात इथले वनाधिकारी, गाईड आदी लोक महत्वाची भूमिका बजावतात. आपल्याजवळील खाद्यपदार्थांचे वेचन, काळजी, प्लेस्टिकच्या पिश्या आदी गोष्टी ते जंगलात टाकू देत नाहीत. प्राण्यांना माणसांपासून कमीत कमी त्रास किंवा उपद्रव व्हावा याची काळजी ते घेतात. जंगल सफारीचा वेळ आता संपत आला होता. बरेच फिरल्यावर देखील आम्हाला वाघ किंवा हत्ती वगैरे दिसले नाहीत. आमचा गाईड म्हणाला की वाघ दिसणे हा नशिबाचा भाग आहे. आमच्यातील काही मंडळी वाघ दिसला नाही म्हणून जरा नाराज झाली होती. पण मी त्याबद्दल फार काही वादून घेतले नाही. याची दोन कारणे होती. एक म्हणजे वाघाचे दिसणे जरा दुर्मिळ आणि नशिबाचा भाग आहे हे मी जाणून होतो. आणि चंद्रपूरजवळील ताडोबाच्या अभयारण्यात मी वाघांना गाडीजवळून जाताना पाहिले होते. दुसरी गोष्ट म्हणजे मी केवळ वाघ दिसणे उद्देशाने गेलो नव्हतो. पहाटेच्या वेळी जंगल पाहणे आणि अनुभवणे हा माझा उद्देश होता. तो सफल झाला होता. जंगल पाहून मी ताजातवाना झालो होतो. सफरीनंतर आम्ही हॉटेलवर परतलो. फ्रेश होऊन नाश्ता घेतला. थोडा आराम केला.

परत धनगरी कॉबेट म्युझियम पाहण्यासाठी निघालो. जिम कॉबेट अभयारण्यातील वन्यजीवांची माहिती, मगर, वाघ, सांबर, हत्ती आदींचे जतन केलेले अवशेष इथे बघायला मिळतात. वन्य जीवांची माहिती आणि जिम कॉबेट अभयारण्याचा इतिहास या ठिकाणी आपल्याला जाणून घेता येतो. याच ठिकाणी एक सुवर्णर शॉप आहे. तिथे जिम कॉबेटबद्दल आणि वन्य जीवांबद्दल माहिती देणारी पुस्तके, हस्तकलेच्या माध्यमातून तयार केलेल्या विविध वस्तू आणखी खरेदी करू शकतो. दुपारी जेवणासाठी आम्ही पुन्हा हॉटेलवर परतलो. सुग्रास भोजनाचा आस्वाद घ्यायला मिळाला. विविध खाद्यपदार्थांची रेलवेचेल होती. जेवणानंतर थोड्या वेळाने आम्ही पुन्हा जिम कॉबेट यांचे निवासस्थान असलेल्या कालांड्री येथे गेलो. आपल्याला कस्यना असेल की जिम कॉबेट हे इंग्रज वंशाचे पण भारतीय शिकारी होते. ते केवळ शिकारी नव्हते तर वन्यजीवांचे अभ्यासक, एक उत्तम लेखकही आणि संशोधकही होते. त्यांनी ज्या शिकारी केल्या त्या केवळ नरपक्षक वाघांच्या केल्या. त्यांच्या या निवासस्थानाचे रूपांतर आता संग्रहालयात करण्यात आले आहे. इथे जिम कॉबेट यांच्या दैनंदिन वापरातील वस्तू, चित्रे, पेंटिंग्ज, त्यांची हस्तलिखिते आदी गोष्टी पाहता येतात. १९२२ मध्ये बांधलेला त्यांचा हा बंगला सुस्थितीत जतन करण्यात आला आहे. बांगल्याचा परिसर विशाल आणि निसर्गरम्य आहे. आजचा आमच्या सहलीचा हा अखेरचा दिवस होता. रात्री आम्ही याच द बनिटन रिट्रीट या हॉटेलमध्ये विश्रांती घेतली. सकाळी नाश्ता करून आमचा परतीचा प्रवास सुरू झाला. बसने दिवसभर प्रवास करून आम्ही संघाकाळी दिल्लीला पोहोचलो आणि पहाटेच्या सुमारास पुण्यात विमानाने परत आलो. आमच्यासोबत आमच्या सामानासोबतच होत्या या सहलीच्या साऱ्या रम्य आठवणी.

कृतज्ञ मी कृतार्थ मी भगवंत हृदयस्थ आहे

ही हतबलता म्हणजेच अज्ञानाचा किंवा 'अभावाचा' काळ आहे, जो खऱ्या ज्ञानाच्या 'प्रभावाकडे' जाण्याचा मार्ग मोकळा करतो. आत्मिक सामर्थ्याची अनुभूती (कठोपनिषद - २.२.१५ / श्रुताश्रुतरोपनिषद) जेव्हा जीव मायिक हतबलतेच्या पलीकडे जातो, तेव्हा त्याला कोणत्या आत्मिक सामर्थ्याचा अनुभव येतो? त्याचे वर्णन या श्लोकात आहे: न तत्र सूर्यो भाति न चन्द्रतारकं नेमा विद्युतो भान्ति कुतोऽयमग्निः। तमेव भान्तमनुभाति सर्वं तस्य भासा सर्वमिदं विभाति ॥ ■ अर्थ: 'तिथे (त्या आत्मतत्त्वाच्या ठिकाणी) सूर्य प्रकाशत नाही, चंद्र आणि तारेही प्रकाशत नाहीत, ही वीजही चमकत नाही, मग या अग्नीची काय कथा? तो (आत्मा) प्रकाशमान आहे म्हणूनच त्याच्या प्रकाशामुळे हे सर्व नंतर प्रकाशते. त्याच्याच प्रकाशाने हे सर्व जग उजळून निघाले आहे.' वेदातिक विवेचन: हा श्लोक इमेजमधील 'काजव्याच्या' प्रतीकाशी तंतोतंत जुळतो. भौतिक जगातील सूर्य, चंद्र, वीज हे सर्व 'भायिक' आणि मर्यादित प्रकाश आहेत. पण आत्म्याचे सामर्थ्य असे आहे की, तो स्वतः स्वयंप्रकाशी आहे. जेव्हा जीव बाह्य जगाकडून हतबल होऊन आत वळतो, तेव्हा त्याला स्वतःचे प्रकाश प्रकाशित होतो. चित्त धर्माच्या बाबतीत संप्रमित झाले आहे. म्हणून मी तुम्हाला विचारत आहे की माझ्यासाठी जे निश्चितपणे श्रेयस्कर (कल्याणकारी) असेल ते सांगा. मी तुमचा शिष्य आहे, तुम्हाला शरण आलो आहे, मला उपदेश करा. ■ वेदातिक विवेचन: जोपर्यंत जीवाला आपल्या संकुचित स्वरूपाची (मी केवळ शरीर आहे या भावनेची) मर्यादा किंवा हतबलता जाणवत नाही, तोपर्यंत तो परमात्म्याला शरण जात नाही.

ज्येष्ठ गायिका सुमन कल्याणपूर काळाच्या पडद्याआड

ज्योतिर्मय साहित्य

सुमन कल्याणपूर यांचा अल्पपरिचय.

जन्म. २८ जानेवारी १९३८

बांगलादेशातील ढाका येथे.

सुमन कल्याणपूर पुढे नाव जरी उच्चारले तरी निर्मळ शांत, सोज्यळ, सात्विक चेहरा आणि वेगळाच मधुर आवाज आठवतो. त्यांची गाणी जितकी प्रसिद्ध झाली तितक्याच त्या प्रसिद्धिपासून अलिप्त राहिल्या. सुमन हेमाडी हे नाव लग्नाआधीचे. वडील शंकरराव हेमाडी हे सेंट्रल बँक ऑफ इंडियामध्ये वरिष्ठ पदावर होते. वडिलांच्या बदलीमुळे कुटुंब मुंबईत स्थायिक झाले, जिथे त्यांच्या कलाप्रवासाची खऱ्या अर्थाने सुरुवात झाली. सुरुवातीला चित्रकलेची ओढ होती, पण नैसर्गिक आवाजाचे त्यांना संगीताच्या वाटेवर आणले.

रामानंद कल्याणपूर यांच्याशी लग्न होऊन त्या सुमन कल्याणपूर या नावाने सर्व परिचित झाल्या. मराठी भाव तसेच सिनेसंगीतात सुमन कल्याणपूर या गायिकेचे योगदान फार मोठे होते.

सुमनजींनी पंडित लक्ष्मणराव अमृते यांच्याकडे शास्त्रीय संगीताचे धडे घेतले. १९५४ मध्ये दवाजा चित्रपटासाठी पहिले पार्श्वगायन केले. सुरुवातीला त्यांना लता मंगेशकर यांच्यासोबत साम्य असल्यामुळे काही संगीतकारांनी "दुसरी लता" म्हणून पाहिले, पण त्यांनी कधीही कटुता बाळगली नाही किंवा आक्रस्ताळीपणा केला नाही.

एका गाण्याच्या कार्यक्रमाच्या वेळी तलत महमूद हे सुमनताईंच्या आवाजाचे प्रभावित होऊन त्यांनी म्युझिक कंपनीकडे त्यांच्या नावाची शिफारस केली. वयाच्या १७ व्या वर्षी त्यांनी मोहमद शफी यांनी संगीत दिलेल्या "मंगु" या चित्रपटासाठी प्रथम पार्श्वगायन केले होते. गाण्याचे बोल होते "कोई पुकारे धीरे से तुझे". त्यानंतर त्यांच्या गाण्याची घोडदौड चालूच राहिली आणि लता मंगेशकर, शमशाद बेगम आणि आशा भोसले यांच्या गाण्याचा ताकामंडळात त्यांनी मानाचे स्थान मिळवले. सुमन कल्याणपूर यांच्या आवाजाचे एका पिढीला अक्षरशः वेड लावले होते. "जिथे सागरा धरणी मिळते" असे म्हणत प्रियकराची वाट बघणारी प्रेयसी, "घाल घाल पिंगा वायार माझ्या परसात, माहेरी जा सुवासाची कर बसात" असे म्हणणारी सासुरवाशीण, "निबोणीच्या झाडामागे चंद्र झोपला ग बाई, आज माझ्या पाडसाला झोप का ग येत नाही" हि अंगाई, "कशी गवळण राधा बावली" हि गवळण, "सांज आली दुरातुनी, क्षितीजाच्या गंधातुनी" हे विरहगीत, "नाविकर रे वारा वाहे रे, डौलाने हाक जरा आज नाव रे", "केतकीच्या बनी तेथे नाचला ग मोर" हे भावगीत, "केशवा माधवा, तुझ्या नामात रे गोडवा", "जगी ज्यास कोणी नाहि त्यास देव आहे", "देव माझा विठु सावळा, माळ त्याची माझिया गळा" सारखी भक्तीगीते, "उठा उठा चिऊताई", "या लाडक्या मुलांनो या" सारखी बालगीत अशा विविध मराठी गाण्यांनी एक काळ गाजवला होता. किंबहुना आजही तितकीच गोड वाटतात. पण दुर्दैव असे की सुमनताईंनी गायलेली

बहुतेक गाणी हि लता मंगेशकर यांनी गायली आहे असा अनेकांचा समज असतो. सुमनताईंनी मराठी भावगीतांपैकी सर्वात जास्त गाणी दशरथ पुजारी यांच्याकडे गायली. किंबहुना दशरथ पुजारी यांच्या गाण्यांमुळेच मराठी भावगीतांमध्ये सुमनताईंची गाणी मैलाचा दगड ठरली. यशवंत देव यांच्या शिष्यवर्गातील एक नामवंत नाव म्हणजे सुमन कल्याणपूर. त्यांची देवांच्या संगीत दिग्दर्शनाखालील 'मधुवतीच्या सुरासुरातून', 'श्रीरामाचे चरण धरावे', 'पक्षिणी प्रभाती चारियासी जाये' ही गाजलेली गाणी त्यांनी गायली. सुमन कल्याणपूर यांनी मराठी व हिंदी व्यतिरीक पंजाबी, गुजराती, बंगाली, असामी, कन्नड, भोजपुरी ओरीया भाषेत सुद्धा गाणी गायली आहे. "न तुम हमे जानो न हम तुम्हे जाने मगर लगता है कुछ ऐसा मेरा हमदम मिल गया", "ठहरीए होश मै आ लू, तो चले जाईयाण", "तुमसे ओ हसीन कभी मोहब्बत न मैने करनी थी", "परबतो के पेडो पर शाम का बसेरा है", "अज हु ना आये बालमा", "तुमने पुकारा और हम चले आये", "मेरे मेहबुब न जा", "नाना करते प्यार तुम्हीसे कर बैठे", "आपसे हमको बिछडे हुए", "चले जा चले जा.... जहां प्यार मिले", "मन गाए वो तराना", "दिल ने फिर याद किया" या आणि अशा

असंख्य गाणी गाऊन त्यांनी हिंदी चित्रपटसृष्टीहि गाजवली होती. आणि लोकप्रियतेच्या या शिखरावरच असताना त्यांनी एकदम गाणे गायचे सोडून दिले. काही अंतर्गत वादामुळे रफी यांनी लतादिदि बरोबर गाण्याचे सोडून दिल्याने लतादिदिची काही गाणी सुमनताईंच्या वाटेला आली आणि त्यांनी त्या गाण्यांचे अक्षरशः सोने केले. लता मंगेशकर आणि सुमन कल्याणपूर या हेमंत कुमार यांनी संगीत दिलेल्या "चांद" ह्या हिंदी चित्रपटाकरीता एकत्र गायल्या होत्या. सुमन कल्याणपूर यांनी तब्बल ७४० चित्रपटांसाठी पार्श्वगायन केले आहे. मध्य प्रदेश सरकारच्या वतीने दिला जाणारा लता मंगेशकर पुरस्कार सुमनताई कल्याणपूर यांना मिळाला होता. भारत सरकारने त्यांना पद्मभूषण देऊन गौरवले. सुमन कल्याणपूर यांना भावपूर्ण श्रद्धांजली.

संकलन - संजीव वेलणकर

पुणे. १४२२३०१७३३
संदर्भ :- इंटरनेट

“जीवनाच मर्म सांगणारी” बहिणाबाईची कविता

ज्योतिर्मय साहित्य

मराठी साहित्याच्या अथांग सागरात काही अशी रत्ने आहेत, ज्यांचे चमकणे कोणत्याही बाह्य संस्कारांवर किंवा शिक्षणावर अवलंबून नव्हते. त्यापैकीच एक अग्रगण्य आणि दैदीप्यमान नाव म्हणजे कवयित्री बहिणाबाई चौधरी. कोणतेही औपचारिक शिक्षण नसताना, लिहिता-वाचता येत नसतानाही त्यांनी मराठी आणि विशेषतः अहिराणी भाषेत जे अजरामर साहित्य निर्माण केले, ते थक्क करणारे आहे. त्यांच्या कविता म्हणजे केवळ शब्दांची जुळवाजुळव नव्हती, तर ते निसर्गाचे, मानवी जीवनाचे आणि संसाराचे शुद्ध तत्त्वज्ञान होते. आज त्यांच्या जागतिक कीर्तीच्या साहित्याच्या आणि जीवनप्रवासाचा वेध घेणे म्हणजे एका महान लोकभाषेचा सन्मान करण्यासारखे आहे.

बहिणाबाईचा जन्म जळगाव जिल्ह्यातील असोदा येथे एका शेतकरी कुटुंबात झाला. बालपण निसर्गाच्या सानिध्यात आणि शेतीकामात गेले. पुढे त्यांचा विवाह जळगावच्याच नशिराबाद येथील नथुजी चौधरी यांच्याशी झाला. संसार सुरू झाला, पण नशिबाने त्यांची लवकरच परीक्षा घेतली. वयाच्या अवघ्या तिसाव्या वर्षी त्यांच्या पतीचे निधन झाले आणि तीन लहान मुलांची (काशिनाथ, सोपान आणि एक मुलगी) जबाबदारी त्यांच्यावर आली. शेतातील काबाडकष्ट, दारिद्र्य, वैधव्याचे दुःख आणि सामाजिक परिस्थिती अशा अनेक संकटांशी तोंड देत त्यांनी आपला संसार सांभाळला. हाच खडतर प्रवास त्यांच्या कवितांमधून प्रगट झाला.

निसर्ग आणि शेती हेच त्यांच्या कवितांचे उगमस्थान आहे. बहिणाबाईंचे संपूर्ण जीवन शेतीशिवारात गेले. त्यामुळे निसर्ग हाच त्यांचा पहिला गुरु आणि सखा होता. शेतात काम करताना, जसे की- पेरणी करताना, कापणी करताना, विहीर उपसताना किंवा घरात दळण-काढण करताना त्यांच्या ओठांवर उत्स्फूर्तपणे ओव्या येत असत.

त्यांच्या धरतरीच्या कुशीमधी या कवितेत जमिनीची महती सांगताना त्या लिहितात-
“धरतरीच्या कुशीमधी बियांन निजले वरं साळूच्या पानानं ऊन अंगावर झेले”
तर माणसाच्या मनाची चंचलता

"खोपा मधी खोपा" सुगरणीचा चांगला...

सांगताना मन या कवितेत त्यांनी अत्यंत सोप्या शब्दांत मानवी स्वभावाचे अचूक वर्णन केले आहे.

“मन वढाय वढाय, उभ्या पिकातलं ढोर
किती हाकला हाकला, फिरी येतं पिकावर”

मन म्हणजे उभ्या पिकात धावणारं गुर आहे, त्याला कितीही रोखा ते पुन्हा तिथेच जाते, ही प्रतिमा केवळ एक शेतकरी माऊलीच सुचू शकते.
संसार आणि मानवी नातेसंबंधांचे तत्त्वज्ञान

बहिणाबाईंनी संसारातील सुख-दुःखालाच आपले विद्यापीठ मानले.
खोपा या कवितेत सुगरण पक्षाच्या घरट्याचे उदाहरण देऊन त्यांनी माणसाला संसाराचे मर्म समजावले आहे.

“खोपा इनला इनला, जसा गिलक्याचा कोसा।
पाखरं आपली चोचीनं, करी बाभळीला टोंगां।”
पुढे त्या माणसाला उद्देशून म्हणतात की, सुगरण पक्षी आपल्या चिमुकल्या चोचीने एवढे सुंदर घरटे विणतो, पण देवाने माणसाला दोन हात आणि बुद्धी देऊनही तो केवळ तक्रारीच करत राहतो.
खोपा मधी खोपा सुगरणीचा

या ओव्या त्यांचे सुपुत्र आणि प्रसिद्ध कवी सोपानदेव चौधरी यांनी लिहून ठेवल्या. आणि खूप मोठा ठेवा जपून ठेवला. नाहीतर बहिणाबाई चौधरी आपला कोणाला समजल्या नसत्या.
सोपानदेवांनी आपल्या आईच्या मृत्यूनंतर या कविता आचार्य प्र.के. अत्रे यांना दाखवल्या. आचार्य अत्र्यांसारखा थोर समीक्षक या कविता वाचून भारावून गेला. अत्र्यांनी लिहिले, “हे तर अस्सल सोन्याचे नाणे आहे. मराठी साहित्यात अशी निसर्गदत्त प्रतिभा दुर्मिळ आहे.” १९५२ मध्ये बहिणाबाईंची गाणी हा काव्यसंग्रह प्रसिद्ध झाला आणि संपूर्ण महाराष्ट्राला या ग्रामीण माऊलीच्या प्रतिभेची ओळख झाली.

बहिणाबाईंच्या कविता केवळ जुन्या चालीरीतीचे वर्णन करत नाहीत, तर त्या अत्यंत पुरोगामी आणि मानवतावादी आहेत. माणसाने माणसाशी कसे वागावे, हे सांगताना त्या म्हणतात...

“माणसा माणसा, कधी व्हाशील माणूस?
लोभासाठी झाला तुझा, माणसाचा रे कानूस।”

आजच्या आधुनिक आणि स्वार्थी युगातही बहिणाबाईंचा हा प्रश्न मानवी समाजाला आत्मपरीक्षण करायला लावतो. प्राण्यांबद्दलची कृतज्ञता व्यक्त करताना पोळा सणावर त्यांनी लिहिलेल्या ओळी बैलांच्या कष्टांची जाणीव करून देतात.

३ डिसेंबर १९५१ रोजी बहिणाबाईंचे निधन झाले, परंतु त्यांनी मागे ठेवलेला साहित्याचा ठेवा आजच्या पिढीसाठी मार्गदर्शक ठरत आहे. जळगावच्या उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाला कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उतर महाराष्ट्र विद्यापीठ असे नाव देऊन शासनाने त्यांच्या स्मृतीचा गौरव केला आहे.

बहिणाबाई या केवळ एक कवयित्री नव्हत्या, तर त्या मातीशी जोडलेली एक विचारवंत होत्या. विद्यापीठाच्या मोठ्या पदव्या न घेताही त्यांनी जीवन जणत्याच जे शास्त्र शिकवले, ते थक्क करणारे आहे. जोपर्यंत मराठी भाषा आणि संस्कृती टिकून आहे, तोपर्यंत बहिणाबाईंच्या ओव्या शेतात काम करणाऱ्या कष्टकऱ्यांच्या गळ्यात, सुजाण वाचकांच्या हृदयात आणि पण घेऊन लिहायला बसल्या नाहीत. त्यांच्या ओठांतून निघालेल्या

विशेष...

दिलीप देशपांडे,
जामनेर, जिल्हा जळगाव,
८९९९५६९९७
dilipdeshpande24@gmail.com

अथांग तत्त्वज्ञान मांडते. त्यांचे सर्वात प्रसिद्ध तत्त्वज्ञान संसार या कवितेत दिसते.
“अरे संसार संसार, जसा तवा चुल्हावर।
आधी हाताला चटके, तव्हा मियते भाकर।।”
कष्टाशिवाय फळ मिळत नाही, हा जीवनाचा सर्वात मोठा नियम त्यांनी या दोन ओळींतून जगाला दिला.
बहिणाबाईंचे सर्वात मोठे योगदान म्हणजे त्यांनी अहिराणी या खानदेशी बोलीभाषेला साहित्यात मानाचे स्थान मिळवून दिले. त्या कधीही कागद आणि पेन घेऊन लिहायला बसल्या नाहीत. त्यांच्या ओठांतून निघालेल्या

समाज आणि अंधश्रद्धा

ज्योतिर्मय साहित्य

(मागील अंकावरून)

आर्थिक शोषण आणि फसवणूक:

समाजात असे काही ढोंगी बाबा, तांत्रिक आणि मात्रिक असतात जे लोकांच्या अमार्गिकतेचा गैरफायदा घेतात. पैशांचा पाऊस पाडणे, गुप्तधन शोधणे किंवा नोकरी मिळवून देणे अशी आमिषे दाखवून गरिबांचे आर्थिक शोषण केले जाते.

माध्यमांचा नकारात्मक प्रभाव: आजच्या डिजिटल युगातही काही दूरचित्रवाणी बाहिऱ्या, चित्रपट आणि सोशल मीडियावरील व्हिडिओ अंधश्रद्धेला खतपाणी घालणाऱ्या गोष्टी पसरवतात, ज्यामुळे तरुण पिढीही यात भरकटत चालली आहे.

अंधश्रद्धेचे समाजावरील घातक परिणाम :
अंधश्रद्धा ही केवळ वैयक्तिक पातळीवर नुकसान करत नाही, तर ती संपूर्ण समाजाला पोखरून काढते. मानवी बळी आणि शारीरिक छळ: आजही गुप्तधनाच्या मोहापायी किंवा अपत्यप्राप्तीसाठी निष्पाप लहान मुलांचे बळी दिले गेल्याच्या घटना घडतात. करणी काढण्याच्या नावाखाली महिलांचा शारीरिक व मानसिक छळ केला जातो, काहीना डाकीण ठरवून जिवंत मारले जाते.

आर्थिक दिवाळखोरी: आजार बरे करण्यासाठी किंवा नशीब बदलण्यासाठी लोक कर्ज काढून ढोंगी बाबांना पैसे देतात, ज्यामुळे अनेक कुटुंबे रस्त्यावर येतात.

वैज्ञानिक प्रगतीला खिळ: ज्या समाजात तर्कशक्तीऐवजी अंधश्रद्धेला

महत्त्व दिले जाते, तो समाज नवनिर्मिती आणि संशोधनात मागे पडतो. तरुण पिढी नशिबावर विसंबून राहिल्यामुळे त्यांची कष्ट करण्याची आणि लढण्याची वृत्ती कमी होते.
सामाजिक विषमता आणि द्वेष: अंधश्रद्धेमुळे अनेकदा जाती-पातीमध्ये आणि समाजात तेढ निर्माण होते. एखाद्या विशिष्ट व्यक्तीला किंवा कुटुंबाला अशुभ मानून वाळीत टाकण्याचे प्रकार घडतात.
अंधश्रद्धा निर्मूलनासाठी कायदे आणि समाज सुधारकांचे योगदान भारताला, विशेषतः महाराष्ट्राला पुरोगामी विचारांचा मोठा वारसा लाभला आहे. संत तुकाराम, संत गाडगेबाबा यांनी आपल्या कीर्तनातून अंधश्रद्धेवर कडाडून प्रहार केले.
“तीर्थी धोंडा पाणी। देव रोकडा सजनी।।”

म्हणजेच दगडा-धोंड्यात देव शोधण्यापेक्षा माणसात देव शोधा, असा संदेश संतांनी दिला.
आधुनिक काळात महात्मा जोतीराव फुले, राजर्षी शाहू महाराज, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि साने गुरुजी यांनी समाजाला विवेकवादाची दीक्षा दिली. याच परंपरेतील पुढचे पाऊल म्हणजे डॉ. नरेंद्र दाभोळकर यांनी सुरू केलेले कार्य. त्यांनी महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समिती (अॅनिस) च्या माध्यमातून आयुष्यभर लढा दिला. त्यांच्या बलिदानानंतर महाराष्ट्रात जादूटोणा विरोधी कायदा (२०१३) संमत झाला, जो अंधश्रद्धेविरोधात कायदेशीर शस्त्र ठरला आहे.
अंधश्रद्धा निर्मूलनाचे उपाय अंधश्रद्धा हा केवळ कायद्याने नष्ट होणारा आजार नाही, तर त्यासाठी

डॉ. भगवान केशव गावित
(937005431)

मानसिक आणि सामाजिक परिवर्तनाची गरज आहे.

वैज्ञानिक दृष्टिकोन: काळाची गरज वैज्ञानिक दृष्टिकोन म्हणजे प्रत्येक गोष्टीकडे उघड्या डोळ्यांनी पाहणे आणि बुद्धीच्या कसोटीवर ती पडताळून पाहणे. विज्ञानाने मानवाला आजारपणावर औषधे दिली, अंतराळात जाण्याची शक्ती दिली आणि जग जवळ आणले. जेव्हा आपण आजारी पडतो, तेव्हा बाबांच्या अंगाऱ्यापेक्षा डॉक्टरांचे औषधच आपल्याला बरे करते, हा विश्वास प्रत्येकाच्या मनात निर्माण झाला पाहिजे. श्रद्धा असावी, पण ती अंध नसावी. आपल्या संस्कृतीतील चांगल्या गोष्टींचा अभिमान बाळगतांना, कालबाह्य आणि मानवी जीवाला घातक ठरणाऱ्या प्रथांचा त्याग करण्याचे धाडस समाजाने दाखवले पाहिजे.

समाज आणि अंधश्रद्धा यांच्यातील हा लढा केवळ एका रात्रीत संपणारा नाही. जोपर्यंत समाजात गरिबी, अज्ञान आणि असुरक्षितता आहे, तोपर्यंत अंधश्रद्धेची पाळेमुळे टिकून राहणार आहेत. परंतु, शिक्षण आणि प्रबोधनाच्या माध्यमातून आपण यावर नक्कीच मात करू शकतो.
एकविसाव्या शतकातील समृद्ध आणि सशक्त भारताची निर्मिती करायची असेल, तर आपल्याला अंधश्रद्धेचा अंधार दूर करून विवेकाचा दिवा लावावा लागेल. जेव्हा प्रत्येक नागरिक नशिबापेक्षा कष्टावर आणि चमत्कारापेक्षा विज्ञानावर विश्वास ठेवायला शिकेल, तेव्हाच आपला समाज खऱ्या अर्थाने स्वतंत्र आणि प्रगत होईल.

“मातृ देवो भवः, पितृ देवो भवः”

ज्योतिर्मय साहित्य

“स्वामी तिन्ही जगाचा आई वडिलांविना भिकारी”

१ जून हा दिवस “जागतिक पालक दिन” म्हणून साजरा केला जातो. आईवडिलांना समर्पित हा दिवस प्रत्येकासाठी खूप महत्त्वाचा आहे. हा दिवस कुटुंबातील आईवडिलांचे महत्त्व, त्यांची महती, त्यांचे अस्तित्व, मुलांवरील त्यांची माया, ममता, प्रेम, जिन्हाळा ई. गोष्टीची ओळख सांगणारा दिवस. १ जून हा दिवस आईवडिलांप्रती आदर व आभार व्यक्त करण्यासाठी खूप मोठ्या प्रमाणात साजरा केला जातो. घराचे मांगल्य, घराची शोभा आई आणि साऱ्या घरादाराची काळजी वाहणारे, घराचा मजबूत कणा, खूप मोठा खंबीर असा पाठिंबा, घराचा डोलारा, ज्यांच्या खांद्यावर अगणिक अशा सर्व जबाबदाऱ्या, त्या जबाबदाऱ्यांचे ओझे असते आणि ते ओझे भक्कम पणे वाहणारे वडील.

डोळ्यात आसवं साठवून मुलांची काळजी घेणारी आई. मुलांसाठी हवे ते करण्यासाठी सयंम बाळगून जगणारे वडील. इजा झाली कि “आई गं” आणि मोठी न पेलता येणारी संकटे आली कि “बाप रे”. आयुष्यात आईवडिलांचे स्थान आपल्याला जगणे शिकविते. आपल्याकडे कुठली धन संपत्ती, ऐश्वर्य नसेल तरी चालेल पण आईवडील असणं फार महत्त्वाचं असतं. शिवाय आईवडिलांच्या आपण शून्य आहोत. तिन्ही जगाच्या स्वामीकडे अपार धन संपत्ती आहे. पण त्याच्या जवळ त्याचे आईवडील नाहीत असा स्वामी भिकारी आहे. आईवडिलां शिवाय आपल्यावर कुणीही खरी माया, निःस्वार्थ खरं प्रेम करूच शकत नाही. त्यांची बरोबरी इतर कुणीही करू शकत नाही. जगात बदल होऊ शकतो पण आईवडिलांच्या प्रेमात कधीच बदल होऊ शकत

01 जागतिक पालक
जून 2019 दिन

नाही. प्रत्येक वेळ, माणूस, नाती, संबंध हे परिस्थिती नुसार बदलतच पण आईवडील कायम तसेच राहतात. त्यांच्यात कसलाही बदल होत नाही. पैशाने सर्व गोष्टी विकत घेता येतात. पण आईवडिलांचं निःस्वार्थ प्रेम विकत घेता येत नाही.

आयुष्यभर वेदनादायी खस्ता खात जगणारे वडील स्वतः चा, स्वतःच्या सुखाचा विचार न करता केवळ घरासाठी झिजत राहतात. वडिलांच्या पायातील तुटकी चप्पल, फाटलेलं कुडतं, पायाला पडलेल्या भेगा तसाच त्रास सहन करीत असतात. आईने स्वतःसाठी सुंदरशी साडी कधी घेतलीच नाही. संसाराचा गाडा ओढताना दोघे न थकता आयुष्यभर अविरत चालत राहतात. आजच्या या दिनी मुलाबाळांसाठी, घरासाठी. आजच्या या दिनी सर्वांनी असा प्रण घ्यावा कि “आम्ही आमच्या आईवडिलांच्या काळजी घेऊ त्यांचा नित सांभाळ करू.

सर्वांना “पालक दिनाच्या” मनःपूर्वक हार्दिक शुभेच्छा

सौ. मनीषा सोनेकर/सोनकांवळे
देगलूर. जि. नांदेड
मो. 9960028899